

Radovan Lučić en Wim Honselaar (Universiteit van Amsterdam/ACLCL)

Hoe hoort het en wat hoor je?

Het probleem van de standaardnorm in het nieuwe Kroatisch-Nederlandse woordenboek.

1 Inleiding

De huidige Kroatische standaardtaal zoals die beschreven wordt in grammatica's, spellings- en taalgidsen vertoont op allerlei punten discrepanties met het feitelijke taalgebruik. Daarvoor zijn twee oorzaken aan te wijzen:

- 1) de beschrijvingen zijn soms prescriptief in plaats van descriptief; ze oriënteren zich op de bedoelingen en resultaten van *language planning*, dat wil zeggen, op binnen het kader van taalbeleid voorgeschreven normen, en
- 2) ze volgen de inherente ontwikkeling (taalverandering) niet helemaal, waardoor spontaan ontstane nieuwe vormen niet worden opgenomen.

De dynamische tegenstelling tussen het feitelijke taalgebruik en de institutionele norm vormt een probleem voor de lexicografie, waarvan het doel immers is om taalgebruik vast te leggen.

In dit artikel wordt eerst een beeld gegeven van de ontwikkelingen die in Kroatië van belang waren en zijn in het proces van *language planning* en taalpolitiek gedurende de laatste twintig jaar. Daarna worden de consequenties voor de lexicografie besproken en toegelicht; keuzes zullen empirisch worden onderbouwd met lexicaal, prosodisch, orthografisch en syntactisch materiaal uit het door ons recent samengestelde middelgrote Kroatisch-Nederlands woordenboek (36.000 trefwoorden), dat naar verwachting in het najaar van 2013 zal verschijnen.

2 Taalpolitiek

Binnen het Kroatisch bestaat een lange lexicografische traditie die wordt gekenmerkt door het bestrijden van leenwoorden en het introduceren van inheemse neologismen; men kan dit beschouwen als een vorm van taalzuivering. Enigszins begrijpelijk is deze houding wel te noemen omdat het Kroatisch door de eeuwen heen vanwege het relatief kleine taalgebied en de ongunstige geopolitieke positie te midden van veel andere talen vaak de rol van ontvangende partij moest spelen. In een situatie waarin een taal overspoeld dreigt te worden door invloeden van buitenaf, ontstaan gemakkelijk puristische neigingen, die in de eerste plaats gericht zijn op het tegenhouden, of tenminste het verminderen, van de toestroom van leenwoorden. Deze worden dan in de regel vervangen door leenvertalingen, *calques*, die niet alleen bedoeld zijn als uiting van verzet tegen een dominante of prestigieuze beïnvloedende taal, maar die ook als bewijs moeten dienen van de eigen nationale uitdrukingskracht (Turk 1997).

Deze puristische traditie bestaat al vanaf het begin van de standaardisering van het Kroatisch, in de 18de eeuw. Toen werd de basis gelegd voor een standaard voor de 'zuiverheid' van het Kroatisch. Deze berustte op vier componenten: de woordenschat van de volkstaal, de taal die in de literatuur werd gebruikt, nieuwvormingen en leenvertalingen (Samardžija 1993).

In het begin van de jaren negentig van de twintigste eeuw bevond Kroatië zich, door het uiteenvallen van Joegoslavië en de oorlog die daarmee gepaard ging, in een existentieel onzekere situatie, die het oplaaien van nationalistische gevoelens stimuleerde. In lijn met de traditie (Katičić 1974) werden deze gevoelens ook op de Kroatische taal – als symbool van nationale identiteit – geprojecteerd, met name op het lexicon. Oudere politici, cultuurdragers en taalkundigen namen in dit nationalistische streven de leiding, met steun van de overheid; zij gingen daarbij overigens meer uit van hun eigen emoties, voorkeuren en ideologie dan dat zij oog hadden voor de praktische behoeften van de taalgemeenschap. Er kwam dan ook een top-down gerichte puristische taalpolitiek op gang, die zich in eerste instantie richtte tegen woorden en uitdrukkingen die overgenomen waren uit het Servisch, internationalismen en taaleigen uit de communistische periode. In samenspraak met de

overheid heeft een aantal instituten zich gezet aan het uitwerken van onderdelen van deze taalzuiverende politiek, waaronder het *Instituut voor de Kroatische Taal* (hier verder aangeduid als het *Instituut*).

Via de (staats)media werd vervolgens een stortvloed aan nationale neologismen, archaïsmen, stilistisch gemarkeerde vormen en andere taalelementen over de bevolking uitgestort. Ivo Škarić betitelt ze als ‘Kroatismen’ en noemt ze ‘communicatief en taal-structureel onbelangrijke vormen met een hoge symbolische lading [...] die de Kroatische eigenheid sterker doen uitkomen.’ (Škarić 2005, 122); Nives Opačić gebruikt de wat meer beeldende termen *oživljenice* ‘oplevelingen’, *zastarjelice* ‘verouderlingen’ en zelfs *priglupnice* ‘onnozelingen’ (Opačić 1999).

Taalpolitici gebruikten daarnaast ook taalkundige argumenten voor hun politiek, bijvoorbeeld voor het introduceren van monoseme woorden ter vervanging van polyseme (zoals *privitak* ‘bijlage’ in plaats van *prilog*, dat behalve ‘bijlage’ ook ‘bijgerecht’, ‘bijdrage’ en ‘bijwoord’ betekent, en *potvrđnica* ‘certificaat’ in plaats van *potvrda* dat ook ‘bevestiging’ betekent).

Nu Kroatië al twee decennia een gevestigde natie is, is de behoefte aan een nationalistische taalpolitiek afgenomen, maar zeker niet gedoofd. Er zijn nog steeds officiële instituties actief op het gebied van de normering van het Kroatisch, met name ten aanzien van de spelling. Regelmatig is er overigens op allerlei niveau, op de universiteiten en in de media, debat over, dan wel weerstand tegen, voorgestelde veranderingen.

3 Normeringsprincipes

De grondslag voor de normatieve keuze voor een concrete norm wordt volgens de *Hrvatski jezični savjetnik* (‘Kroatisch taalgids’, verder: HJS) van het *Instituut* gevormd door een drietal basisprincipes (HJS: 53,54):

- I) *načelo sustavnosti* ‘principe van systematiciteit’, waarbij het taalsysteem als criterium wordt gebruikt; doorslaggevend is of een vorm volgens de regels van de taalstructuur is geconstrueerd;
- II) *načelo standardnosti* ‘principe van standaard’, waarbij stilistische ongemarkeerdheid in het taalgebruik van de publieke communicatie als criterium wordt genomen;
- III) *načelo svrhovitosti* ‘principe van functionaliteit’, waarbij elk register¹ zijn eigen norm heeft.

Deze principes zijn niet zodanig gekozen dat in alle voorkomende gevallen een duidelijk gefundeerde keuze voor een bepaalde vorm kan worden gemaakt; zo overlappen bijvoorbeeld de principes van standaard en functionaliteit elkaar. Er zijn dan ook nadere criteria opgesteld (HJS: 55); in volgorde van belangrijkheid zijn dat:

- 1) *načelo stabilnosti* ‘principe van stabiliteit’, waarbij de voorkeur wordt gegeven aan algemeen aanvaarde vormen of constructies die gedurende lange tijd in gebruik zijn;
- 2) *načelo autohtonosti* ‘principe van autochtonie’, waarbij de voorkeur wordt gegeven aan inheemse woorden of constructies boven leenvormen, internationalismen en vreemde woorden of constructies;
- 3) *načelo produktivnosti* ‘principe van productiviteit’, waarbij de voorkeur wordt gegeven aan een vorm die meer mogelijkheden tot productieve woordvorming heeft;
- 4) *tradicijsko načelo* ‘principe van traditie’, waarbij vormen of constructies met een langere traditie in literatuur en schrijftaal de voorkeur krijgen;
- 5) *načelo proširenosti* ‘principe van frequentie’, waarbij vormen of constructies die vaker gebruikt worden de voorkeur genieten;

¹Wij gebruiken hier de term *register* voor de in het Kroatisch ingeburgerde term *funkcionalni stil* als stilistisch en functioneel bepaald segment van de standaardtaal. Er worden vijf registers onderscheiden: *književno-umjetnički* ‘literair-kunstzinnig’, *znanstveni* ‘wetenschappelijk’, *publicistički* ‘journalistiek’, *administrativni* ‘administratief’ en *razgovorni* ‘spreektaalig’.

- 6) *načelo tipičnosti* ‘principe van typerend zijn’, waarbij die vormen of constructies worden verkozen die typerend zijn voor een bepaald register;
- 7) *načelo opće obvezatnosti* ‘principe van algemeen verplicht zijn’, waarbij een vorm verplicht wordt gesteld, ongeacht het register;
- 8) *načelo poštivanja i predviđanja razvojnih tendencija* ‘principe van het respecteren en voorspellen van ontwikkelingstendensen’, waarbij vormen worden getolereerd als het aannemelijk is dat zij een vaste plek in standaardtaal zullen gaan innemen.

Deze nadere criteria zijn echter minstens zo moeilijk te hanteren als de genoemde basisprincipes, omdat zij zeer heterogeen zijn en moeilijk objectief toe te passen. Ook is hun onderlinge samenhang niet duidelijk aangegeven.

4 Consequenties van taalpolitiek

De normatieve keuzes die gemaakt zijn op basis van de bovenvermelde basisprincipes en nadere criteria hebben consequenties gehad op een groot aantal niveaus van de taal. In het onderstaande zullen wij enkele voorbeelden daarvan geven voor het lexicaal, prosodisch, orthografisch en syntactisch niveau.

4.1 lexicon

Op lexicaal gebied is er een sterke neiging om internationalismen, buitenlandse leenwoorden en woorden van Servische afkomst af te keuren en er ‘echt’ Kroatische woorden voor in de plaats te gebruiken, bijvoorbeeld:

apotekar → ljekarnik ‘apotheker’ (volgens principe II)

De HJS verwijst in de regel van internationalismen naar inheemse woorden.

4.2 prosodie

Wat de accentuatie betreft is er een sterke neiging tot het toepassen van traditionele, neoštokavische modellen. Men gaat hier uit van het principe van systematiciteit waarbij de feitelijke situatie buiten beschouwing wordt gelaten. Zo keurt de norm het accent op de laatste lettergreep bij leenwoorden met oorspronkelijk eindaccent af en schrijft aanpassing aan het neoštokavische prosodische systeem voor (bijv. *dirigent* en *brrok*).

4.3 orthografie

Er is al geruime tijd een discussie gaande over enkele spellingkwesties in de Kroatische standaardtaal, die zich toespitst op drie ‘hot items’ (de normatieve voorkeur ligt steeds bij de tweede vorm):

- 1) het aan elkaar of los schrijven van de ontkenning van het werkwoord *hoću* ‘willen’ (*neću – neću* ‘ik wil niet’);
- 2) de niet of wel uitgeschreven *jat* na *r* in korte lettergrepen (*pogreška – pogriješka* ‘fout’);
- 3) meervoudvormen met een wel of niet-geassimileerde stam (*podaci – podatci* ‘gegevens’).

Het bij het Instituut aangesloten *Vijeće za normu hrvatskog standardnog jezika* (‘Comité voor de normering van het Kroatisch’), dat in 2005 door de Minister van onderwijs en wetenschappen was ingesteld, heeft een aantal beslissingen – waaronder bovengenoemde drie – genomen, waarmee de *Afdeling Kroatische taal* van de *Filosofische faculteit* van de *Universiteit van Zagreb* het niet eens was. Deze beslissingen worden dan ook voorlopig niet algemeen geëffectueerd, ofschoon zij in de

spellinggids voor het onderwijs zijn opgenomen met een aanbeveling van het Ministerie. Bovendien blijven veel uitgevers in hun literaire uitgaven de gevestigde orthografie trouw.

4.4 syntaxis

Met betrekking tot de syntaxis is er een aantal punten waarop het *Instituut* een duidelijk beleid heeft. Zo geeft het de voorkeur aan de enigszins gemarkeerde volgorde waarbij enclitica ‘na het eerste beklemtoonde woord in de zin’ komen (*ovaj je auto 2005. godište* ‘deze auto is van 2005’), boven de gedoogde volgorde van enclitica ‘na het eerste zinsdeel’ (*ovaj auto je 2005. godište*).

Het *Instituut* keurt de gebruik van het partikel *da* in finale en vragende constructies af; dergelijke constructies worden als balkanismen (oftewel ‘Servismen’) beschouwd (dus *došao sam ti reći* in plaats van *došao sam da ti kažem* ‘ik kwam je vertellen’ en *znaš li ...?* in plaats van *da li znaš ...?* ‘weet je ...?’). Ook verkiest het *Instituut* werkwoorden boven corresponderende verbale uitdrukkingen (*odlučiti* ‘beslissen, besluiten; een beslissing/besluit nemen’ in plaats van *donijeti odluku* ‘een besluit nemen’).

5 Resulterende situatie

Descriptief gezien is de taalsituatie momenteel te karakteriseren als zeer heterogeen, omdat zij de gevolgen van een heel spectrum van meer of minder geaccepteerde normeringen reflecteert. Zo kan het zijn dat zowel algemeen gebruikte vormen als niet-algemeen gebruikte vormen beschouwd worden als tegen of juist conform de norm. Deze stand van zaken is kenmerkend voor de overgang van de ene normatieve situatie naar een andere, of, meer specifiek, van een min of meer stabiele, spontaan ontstane norm naar een deels van buitenaf opgelegde norm (vgl. Van der Horst 2008).

In een dergelijke overgangssituatie bestaan er verschillende verhoudingen tussen algemeen geaccepteerd – dat wil zeggen usueel – taalgebruik en genormeerd taalgebruik. Deze verhoudingen kunnen op een drietal dimensies worden projecteerd:

- 1) de gebruikelijkheid van een bepaalde normatieve of usuele taalvorm op een bepaald moment;
- 2) de semantische relatie tussen een normatieve taalvorm en zijn usuele tegenhanger;
- 3) de kenmerken van bepaalde usuele taalvormen tegenover het algemeen geldende karakter van normatieve vormen. zoals stijlniveau (platte omgangstaal, informeel taalgebruik, hoogdravend taalgebruik), regionale kenmerken, temporele kenmerken (verouderd, verouderend, eigentijds), vaktaal (medisch, anatomisch ...), enz.

Bij het samenstellen van het Kroatisch-Nederlands woordenboek hebben wij samengewerkt met het *Instituut*, dat met name geadviseerd heeft over normatieve kwesties. In het onderstaande is een aantal usuele woorden en constructies uit ons woordenboek waarover door het Instituut uitspraken zijn gedaan, uitgezet op deze dimensies.

De gebruikte symbolen hebben de volgende betekenis:

∅	geen relatie (omdat er geen corresponderende vorm bestaat);
=	gelijkheid (d.w.z. ongeveer even gebruikelijk, resp. ongeveer dezelfde betekenis);
≠	ongelijkheid (d.w.z. meer of minder verschillende betekenis);
>	de usuele vorm komt meer voor dan de normatieve, resp. de usuele vorm heeft een bredere betekenis dan de normatieve vorm;
>>	de usuele vorm komt veel meer voor dan de normatieve, resp. de usuele vorm heeft een veel bredere betekenis dan de normatieve vorm;
<	de usuele vorm komt minder voor dan de normatieve, resp. de usuele vorm heeft een smallere betekenis dan de normatieve vorm;
<<	de usuele vorm komt veel minder voor dan de normatieve, resp. de usuele vorm heeft een veel smallere betekenis dan de normatieve vorm;

I, II, III	basisprincipes (zie onder 3)
1, 2, 3 ...	nadere criteria (zie onder 3)
U-vorm	usuele vorm
N-vorm	normatieve vorm
?	ongewisheid m.b.t. het vermelde principe of criterium

5.1 gebruikelijkheidsrelaties

	U-vorm	stijl van U-vorm	relatieve gebruikelijkheid	relatie van betekenis	N-vorm	principe of criterium
1	<i>antilop-cipele</i> 'suède schoen'	algemeen	>>	=	<i>cipele od antilopa</i> 'schoenen van suède'	II, 4 (?)
2	<i>apotekar</i> 'apotheker'	algemeen	>	=	<i>ljekarnik</i> 'apotheker'	2
3	<i>balčak</i> 'gevest'	algemeen	∅	∅	--	2
4	<i>baždariil/baždaren</i> 'ijken/geijkt, calibreren/gecalibreerd'	algemeen	>>	<	<i>umjeriti/umjeren</i> 1. 'matigen/gematigd'; 2. 'ijken/geijkt, calibreren/gecalibreerd'	2
5	<i>Belgijanac</i> 'Belg'	algemeen	>	=	<i>Belgijac</i> 'Belg'	I
6	<i>brinuti(se)</i> 'zorgen; zorgen maken'	algemeen	<	=	<i>brinuti se</i> 'zorgen; zorgen maken'	4
7	<i>traka (pokretna, ljepljiva)</i> 'band (lopende, plak-)'	algemeen	=/>	<	<i>vrpca (pokretna, ljepljiva)</i> 'band (lopende, plak-)'	2
8	<i>centarfor</i> 'midvoor'	algemeen	∅	∅	<i>središnji napadač</i> 'centrale aanvaller'	2
9	<i>čiča</i> 'meneer'	regionaal	∅	∅	--	2?
10	<i>čuditi (se)</i> '(zich) verbazen'	algemeen	<	=	<i>čuditi se</i> 'zich verbazen'	4
11	<i>čufta</i> 'küfte, vleesballetje in tomatensaus'	regionaal	>>	<	<i>mesna okruglica</i> 'vleesballetje'	2
12	<i>stup dalekovoda</i> 'hoogspanningsmast'	algemeen	>>	=	<i>dalekovodni stup</i> 'hoogspanningsmast'	II?, 4?
13	<i>na desno</i> 'rechtsaf'	algemeen	>	=	<i>nadesno</i> 'rechtsaf'	II
14	<i>doljnji</i> 'onderste'	algemeen	>	=	<i>donji</i> 'onderste'	I, 7
15	<i>donijeti odluku</i> 'een beslissing nemen'	algemeen	=	=	<i>odlučiti</i> 'beslissen'	III?, 6?
16	<i>dozvoliti</i> 'toestaan'	algemeen	=	=	<i>Dopustiti</i> 'toestaan'	II, 2
17	<i>dvanaestopalačni</i> 'twaalfvingerig'	medisch/anatomisch	∅	∅	<i>dvanaesnik</i> 'twaalfvingerige darm'	II?, III?
18	<i>maramica</i> 'doekje'	algemeen	=	>	<i>rupčić</i> 'doekje'	2
19	<i>egzemplaran</i> 'exemplarisch'	algemeen		≠	<i>primjeran</i> 'voorbeeldig'	2
20	<i>ekran</i> 'projectiescherm'	algemeen	> >>	< =	<i>zaslon</i> 'scherm' <i>predočnik</i> 'projectiescherm'	2
21	<i>vršiti eksperiment</i> 'experiment uitvoeren'	algemeen	=	=	<i>eksperimentirati</i> 'experimenteren'	III?
22	<i>eksterni</i> 'extern'	algemeen	<	<	<i>vanjski</i> 'buiten-'	2
23	<i>elektronska pošta</i> 'e-mail'	algemeen	>>	=	<i>elektronička pošta</i> 'elektronische post'	I, 6?
24	<i>mom/mog, tvom/tvog ...</i>	algemeen	>	<	<i>mojem(u)/mojeg(a) ...</i> 'mijn'	4

5.2 commentaar

ad 1) Het woordvormingsmodel *X od Y* is op zichzelf gebruikelijk (vergelijk *noga od stola* 'tafelpoot' of *pita od jabuka* 'appeltaart'), maar wordt meestal niet ingezet voor de relatie 'Y is het materiaal waarvan X gemaakt is'. In dat geval wordt het gebruikte materiaal meestal door een adjectief uitgedrukt (vergelijk *kožne rukavice* 'leren handschoenen', *vunena kapa* 'wollen muts', *zlatna narukvica* 'gouden armband' of *drveni stol* 'houten tafel'). Aangezien *antilop* geen inheems woord is, is er geen vanzelfsprekend adjectief van af te leiden; daardoor is de adjectivische constructie in dit geval minder natuurlijk. Het is echter niet helemaal duidelijk waarom de norm in dit geval een propositionele genitiefconstructie verkiest boven een samenstelling, terwijl er genoeg voorbeelden

zijn naar analogie waarvan ook een andere keuze gemaakt had kunnen worden² (*krep-papir* ‘crêpepapier’, *najlon-čarape* ‘nylonkousen’, *pepita-tkanina* ‘pepita-stof’ ...). De norm kiest dus op taalsystematische gronden, maar breidt tegelijkertijd de toepasbaarheid van het bestaande model uit.

ad 2) De norm kiest de ‘inheemse’ vorm *ljekarnik* boven de ‘internationale’ vorm *apotekar*.

ad 3) Er is geen N-alternatief voorgesteld voor het oude Turkse leenwoord *balčak* ‘gevest’.

ad 4) De U-vorm wordt afgekeurd als een vorm van buitenlandse afkomst. De norm geeft de voorkeur aan de vormen *umjeriti/umjeren* ‘matigen’/‘gematigd’, die echter een veel bredere betekenis hebben.

ad 5) De N-vorm *Belgijac* ‘Belg’ wordt als de correcte derivatie van het woord *Belgija* ‘België’ beschouwd (naar analogie van *Sirijac* ‘Syriër’ < *Sirija*, *Indijac* ‘Indiër’ < *Indija*, *Gruzijac* ‘Georgiër’ < *Gruzija*, *Libijac* ‘Libiër’ < *Libija*...).

ad 6) Er is een hele klasse van werkwoorden die in usueel taalgebruik zowel reflexief als niet-reflexief gebruikt worden zonder enig betekenisonderscheid. De norm keurt alleen de reflexieve vormen goed.

ad 7) De N-vorm is zeer gebruikelijk en verdringt de U-vorm *traka* in toenemende mate. Daardoor verdwijnt een verschil dat in de spreektaal werd gevoeld tussen *traka* in de betekenis ‘band, strook’ en *vrpca* in de betekenis ‘lint’.

ad 8) De U-vorm *centarfor* ‘midvoor’, die in voetbaljargon heel gebruikelijk is, heeft normatief de kwalificatie ‘colloquial’ gekregen; er is geen N-vorm beschikbaar, behalve de uitleggende omschrijving *središnji napadač* ‘centrale aanvaller’.

ad 9) De U-vorm *čiča* in de betekenis ‘oom’ is een regionale vorm; er is geen N-vorm voor in de plaats gesteld. Het woord behoort ook tot de kindertaal (in de betekenis ‘meneer’), die van regio tot regio verschilt en derhalve geen standaardvorm kent. Het lijkt erop dat geen rekening is gehouden met het feit dat deze vorm nog een andere betekenis heeft die vrij frequent is, namelijk ‘oudje’.

ad 10) Vergelijk 6 *brinuti se*; ook hier laat de norm alleen de reflexieve vorm toe.

ad 11) De U-vorm *čufta* ‘küfte’ wordt afgekeurd als niet-inheems, ongeacht zijn specifieke betekenis van bepaald gerecht.

ad 12) De norm geeft om stilistische redenen de voorkeur aan een constructie van adjectief + substantief boven een genitiefconstructie.

² ‘*Tvorbeno-sintaktički model po kojemu su [takva ustrojstva] napravljena domaći je, nije od jučer (biser-grana, Ivan-planina) i veoma je plodan (džez-glazba, kesten-pire) te ih ne bi trebalo pod svaku cijenu istjerivati iz jezika. Ne treba, naravno, ni pretjerivati s takvim složenicama, nego ih treba kad god je to moguće, a počesto je moguće, zamjenjivati svezama pridjev + imenica, genitivnom konstrukcijom ili kojom drugom sintaktičkom konstrukcijom ([...], ivan-cvijet > ivanjski cvijet, [...], kesten-pire > pire od kestena, [...], soul-pjevač > pjevač soula, [...], vagon-restoran > kola za ručanje (sic!) itd.)*.’ (JS: 66) [Het derivatief-syntactisch model volgens welke [zulke constructies] zijn gemaakt is inheems, is niet pas kort geleden geïntroduceerd (*biser-grana, Ivan-planina*) en is heel productief (*džez-glazba, kesten-pire*), zodat ze niet koste wat het kost uit de taal verbannen moeten worden. Men hoeft natuurlijk ook weer niet te overdrijven, ze zouden waar dat mogelijk is - en dat is heel vaak het geval - vervangen moeten worden door de combinatie adjectief + substantief, door genitiefconstructies of door een andere syntactische constructie ([...] *ivan-cvijet > ivanjski cvijet* ‘walstro’, [...] *kesten-pire > pire od kestena* ‘kastanjepuree – puré van kastanjes’, [...] *soul-pjevač > pjevač soula* ‘soulzanger – zanger van soul’, [...] *vagon-restoran > kola za ručanje (sic!)* ‘wagon-restaurant – wagen voor dineren’ etc.)]

ad 13) De verbinding *na desno* ‘rechtsaf’ wordt als N-vorm aaneen geschreven: *nadesno*. Dit is een veelgebruikte spellingsconventie, vgl. *uzbrdo*, *upomoć*, *nažalost*.

ad 14) De U-vorm is foutief qua woordvorming.

ad 15) De norm geeft om stilistische redenen de voorkeur aan een werkwoord boven een verbale uitdrukking.

ad 16) De vorm *dozvoliti* wordt beschouwd als een Russisch leenwoord.

ad 17) De reden voor deze keuze zou stilistisch of economisch kunnen zijn (één woord in plaats van twee).

ad 18) Het betreft het diminutief van *marama*, een turkisme dat normatief als minder goed wordt beschouwd, hoewel het in de spreektaal volledig ingeburgerd is en daar een veel hogere frequentie heeft dan zijn Kroatische tegenhanger *rubac*. Als verkleinwoord, vooral in combinatie met het adjectief *džepna* ‘zak-’, wordt *maramica* vervangen door de N-vorm (*džepni*) *rupčić*. Trouwens, in combinatie met het adjectief *papirnati* ‘papieren’ wordt *maramica* nog steeds veel vaker gebruikt dan *rupčić*. Als anatomische term heeft *maramica* een tweede betekenis, ‘vlies’, die NIET wordt vervangen door *rupčić*.

ad 19) De norm verkiest een inheemse vorm boven een internationalisme, ongeacht betekenisnuances en geeft daarmee hier de voorkeur aan het principe van autochtonie boven dat van doelmatigheid.

ad 20) De norm verkiest twee inheemse vormen boven het internationalisme, ongeacht traditie, frequentie en betekenisnuances.

ad 21) Zie 15, stijlkwestie.

ad 22) De norm kiest voor een inheems woord ongeacht verschillende frequentie in bepaalde registers.

ad 23) De norm geeft de voorkeur aan een preciezere en feitelijk juistere benaming, waarbij het principe van systematiciteit prevaleert boven dat van frequentie en stabiliteit.

ad 24) Volgens de norm horen de lange vormen tot de standaard.

6 Lexicografische consequenties

In de Kroatische monolinguele lexicografische praktijk worden bij de betekenisomschrijvingen van normatief ‘mindere’ varianten steeds de normatief ‘betere’ varianten vermeld en vaak wordt er ook naar verwezen; de betekenis wordt dan behandeld bij het normatieve woord.

We zijn van mening dat in een gebruikersvriendelijk woordenboek het enige criterium voor het verwijzen naar ander lemma frequentie dient te zijn: vanuit een minder frequent lemma wordt verwezen naar een frequenter lemma, waar dan de lexicografische behandeling wordt opgenomen. Daarom wordt in ons woordenboek slechts dan naar een normatief ‘betere’ vorm verwezen als die vorm frequenter is.

Daarnaast hebben wij – met het oog op de huidige puristische en standaardiserende oriëntatie van het *Instituut* – bij normatief ‘minder goede’ trefwoorden de normatief ‘betere’ vorm wel vaak als extra vermeld (zie ook Lučić 2013).

bruka ⟨f⟩ schande^d, blama**ge**^d *fr* [bla'maʒə] (sramota) ❖ *pukla je* ~ de schande kwam aan

het licht

Een Nederlandstalige gebruiker heeft er niet veel aan om te zien dat er een normatief ‘betere’ vorm *sramota* bestaat voor *bruka*, want hij is geïnteresseerd in de betekenis van dit woord en niet in zijn Kroatische synoniem, maar hij wordt zo wel geattendeerd op pragmatisch-stilistische aspecten van het taalgebruik (namelijk op wat bij een verzorgde schrijfstijl hoort). Voor Kroatischtalige gebruikers geldt dat evenzeer.

Als de normatieve variant alleen als extra informatie wordt opgenomen, wordt die geplaatst aan het eind van het vertaalveld in het woordenboek (zie boven in het voorbeeld **bruka**). Als de normatieve variant gebruikt wordt om betekenissen te onderscheiden, wordt deze als vertaalprofiel vóór de Nederlandse vertaling geplaatst, bijvoorbeeld *slavina* in het onderstaande artikel **česma**, waarmee de tweede betekenis wordt onderscheiden van de eerste:

česma ⟨f⟩ 1 drinkfontein^d 2 *reg* (slavina) waterkraan^d

De grafische opmaak van het vertaalprofiel is van belang voor de gebruiker: wanneer het normatieve woord vermeld is zonder het symbool ‘⇒’ (zie hieronder *besplatno*), weet de gebruiker dat er onder het trefwoord **besplatno** geen extra informatie te vinden is; wanneer het normatieve woord wél voorafgegaan wordt door ‘⇒’ (vergelijk hieronder *uzalud*), dan wordt onder het betreffende (normatieve) trefwoord een uitgebreidere beschrijving gegeven.

badava ⟨adv⟩ *coll* 1 (besplatno) voor niets, gratis; *fig* voordelig, (voor) geen geld
2 (⇒ *uzalud*) tevergeefs

uzalud ⟨adv⟩ tevergeefs; voor niets ❖ ~ *pokušavati* tevergeefs proberen ❖ *ne kažu ~ da ...*
ze zeggen niet voor niets dat ...; ~ *je trošiti riječi na ...* het heeft geen zin om woorden te verspillen aan ...

Voor het Kroatisch-Nederlands woordenboek is op basis van het overzicht in paragraaf 5.1 een samenhangende strategie ontwikkeld om een gedifferentieerde omgang met usualiteit en normativiteit te realiseren. Als er sprake is van een U/N oppositie tussen de woorden A en B, wordt als volgt gehandeld:

- a) indien A en B gelijkwaardig zijn, dan worden A en B apart als trefwoorden van volwaardige artikelen opgenomen, zonder onderlinge verwijzingen;
- b) indien A een hogere frequentie heeft dan B, dan wordt A als trefwoord van een volwaardig artikel opgenomen; B wordt opgenomen als trefwoord met verwijzing naar A;

crći [cr̩knem] ⟨intr, p⟩ (⇒ cr̩knuti)

cr̩knu|ti [cr̩knem] ⟨intr, p⟩ 1 *pej* (*umrijeti*) doodgaan, de pijp uitgaan *coll* ❖ ~*ti od smijeha* barsten van het lachen 2 *fig, coll* (*pokvariti se*) kapotgaan ❖ ~*o mi je telefon* mijn telefoon heeft de geest gegeven

- c) indien B nauwelijks gebruikt wordt, wordt alleen A opgenomen.
- d) indien A qua frequentie hoger of gelijk is aan B maar tot een lager register hoort, wordt B tussen haakjes zonder verwijzing vermeld achter het/de vertaalequivalent(en) bij A:

pip|a ⟨f⟩ kraan^d, waterkraan^d (slavina) ❖ *zatvoriti ~u* de kraan dichtdraaien; *fig* de geldkraan dichtdraaien ❖ *puna mi je ~a!* ik heb er genoeg van!; ik ben het zat!

- e) indien A een lagere frequentie heeft dan B en indien er tussen deze twee vormen in het woordenboek meer dan vijftig trefwoorden staan, wordt A voor het gebruiksgemak voorzien van het meest frequente vertaalequivalent.

desiti se (refl, p) gebeuren (⇒ dogoditi se)

dogodi|ti se [dogodi se] (refl, p) gebeuren, voorvallen, plaatsvinden ❖ *što god da se ~lo* wat er ook gebeurt; *što se ~lo?* wat is er gebeurd? ❖ *to se može svakome ~ti* dat kan iedereen overkomen

- f) In toelichtende metatekst wordt de N-vorm gebruikt.
g) In illustratieve voorbeelden en collocaties wordt, afhankelijk van het register, de N-vorm of de U-vorm gebruikt.

We zullen nu de gemaakte keuzes op lexicaal, prosodisch, orthografisch en syntactisch niveau systematisch nader bekijken. In een aantal gevallen hebben we besloten om het advies van het *Instituut* (in tabel 5.1 onder N-vorm genoemd) niet te volgen. Onze beslissingen kunnen we verduidelijken aan de hand van enkele voorbeelden uit deze tabel (in onderstaande tekst puntsgewijs aangeduid met ‘ad’).

6.1 lexicaal

Internationalismen, buitenlandse leenwoorden en woorden van Servische afkomst zijn in ons woordenboek opgenomen als ze usueel zijn; verwijzing naar een normatieve tegenhanger vindt alleen plaats als het een frequent gebruikt woord betreft dat een uitgebreide betekenisbeschrijving heeft.

Als van een terminologisch internationalisme naar een inheems equivalent wordt verwezen, gebeurt dat onder duidelijk gestelde criteria. Als we bijvoorbeeld voor de keuze stonden om van *vokal* ‘vocaal’ te verwijzen naar *samoglasnik* (wat in de eerste instantie onze bedoeling was aangezien dit inheemse woord hoog frequent is en al langere tijd algemeen in gebruik is) of naar *otvornik* (wat de keuze van het *Instituut* was), dan moest in de eerste plaats worden vastgesteld of deze laatste twee qua betekenis wel equivalent zijn aan *vokal*. Dat is niet het geval: *samoglasnik* verwijst naar elke syllabevormende klank, terwijl *otvornik* een recent voorgestelde term is voor klanken waarbij de luchtstroom tijdens de articulatie niet belemmerd wordt (zie Hudaček, Mihaljević en Vidović 2006).

Omdat dit subtiele terminologische onderscheid in het Nederlands niet gemaakt wordt, hebben we besloten om geen verwijzing te plaatsen. We moesten echter wel voor het polyseme woord *vokal* een betekenispecificatie in de vorm van een vertaalprofiel bedenken. Hier is gekozen voor het usuele *samoglasnik* aangezien het vakspecifieke *otvornik* niet algemeen bekend is onder gebruikers en als zodanig geen betekenisonderscheidende functie kan vervullen. Het woord *otvornik* is wel als apart trefwoord in het woordenboek opgenomen.

vokal [vokala] ⟨m⟩ **1** *ling* (*samoglasnik*) vocaal^d, klinker^d **2** *muz zang*^d ❖ *prateći ~i* achtergrondzang^d; *backing vocals engl*

ad 2) De ‘internationale’ vorm *apotekar* ‘apotheker’ wordt veel algemener gebruikt dan de semantisch equivalente ‘inheemse’ vorm *ljekarnik*. Beide vormen zijn in ons woordenboek als aparte trefwoorden opgenomen, maar er wordt niet verwezen van de internationale naar de inheemse vorm.

ad 3) Een mogelijk N. alternatief voor *balčak* is *držak* ‘handvat, handgreep’ (zoals in *držak mača* ‘zwaardgreep’), dat echter een bredere betekenis heeft en minder transparant is. Bovendien is *balčak* heel frequent in de enigszins colloquiale uitdrukkingen *do balčaka* ‘geheel en al’ en *zabiti (komu) do balčaka* ‘iem. flink te grazen nemen’. Daarom hebben we *balčak* als trefwoord opgenomen, ondanks het advies van het *Instituut* om dat niet te doen. De woordcombinatie *držak mača* hebben we opgenomen onder het trefwoord *držak*.

ad 4) De oorspronkelijke betekenis van de Turkse woorden *bac* ‘belasting’ (dat zelf weer afkomstig is uit het Perzisch) en *bacdar* ‘douanier’ werd tijdens de Ottomaanse overheersing uit het Turks overgenomen en vervolgens toegepast op de activiteit van het aangeven van precieze maten; het is in die zin (‘ijken’) in zwang geraakt. De norm ziet de bestaande vormen als niet-inheems en kiest er voor om aan de woorden *umjeriti/umjeren* ‘matigen’/‘gematigd’ een meer specifieke betekenis toe te voegen, waardoor deze polyseem worden. Daarom vinden we dat verwijzing ernaar niet functioneel is.

ad 5) De vorm *Belgijanac* ‘Belg’ (< *Belgija* ‘België’, waarschijnlijk naar analogie met *Austrijanac* ‘Oostenrijker’ < *Austrija* ‘Oostenrijk’ en *Perzijanac* ‘Pers’ < *Perzija* ‘Perzië’) heeft een langere traditie en wordt vaker gebruikt dan de N-vorm *Belgijac* ‘Belg’, dat als de correcte derivatie wordt beschouwd (zoals *Sirijac*, *Indijac*, *Gruzijac*, *Libijac*...). Hetzelfde geldt voor het paar *Belgijanka* – *Belgijka* ‘Belgische’. Daarom nemen we alle vormen in alfabetische volgorde op:

Belgijac, Belgijanac ⟨m⟩ Belg^d
Belgijanka, Belgijka ⟨f⟩ Belgische^d

ad 7) Omdat in de sterk gelexicaliseerde woordcombinaties (*ljepljiva traka* ‘plakband’ en *pokretna traka* ‘lopende band’) de N-vorm *vrpca* veel minder voorkomt, vermelden we deze collocaties bij het trefwoord *traka*; vanuit *traka* wordt overigens wel verwezen naar de N-vorm *vrpca*.

ad 9) Het woord *čiča* heeft, naast de regionale betekenis ‘oom’, in wat meer spreektaalige registers heel vaak de betekenis ‘oudje’. Als zodanig komt het voor in vertalingen van een aantal grote literaire werken (o.a. *Vader Goriot* en *De negerhut van Oom Tom*). Mede daarom vinden we dat *čiča* een plek in ons woordenboek verdient. Na het commentaar van het *Instituut* hebben we wel de labels *reg* (= regionaal gebruikt) en *coll* (= behorend tot spreektaal) toegevoegd.

ad 11) De regionale, culinaire U-vorm *ćufta* ‘küfte’ is specifieker dan de N-vorm *mesna okruglica* ‘vleesballetje’; bovendien wordt met de meervoudsvorm *ćufte* een bepaald gerecht bedoeld, namelijk ‘vleesballetjes in tomatensaus’, wat het neutrale *mesne okruglice* niet kan betekenen. Daarom nemen we *ćufta* wel op, maar met het label *reg*.

ad 15) Aangezien het hier gaat om een trefwoord dat in combinatie met een zelfstandig naamwoord vaak gebruikt wordt, nemen we deze combinatie als een illustratieve collocatie op. De reden waarom het *Instituut* het woord heeft afgekeurd lijkt ons een kwestie van stijl en zodanig niet relevant voor ons woordenboek.

ad 17) Het adjectief komt meestal voor in de collocatie *dvanaestopalačno crijevo* ‘twaalfvingerige darm’; daarom hebben we naar aanleiding van het commentaar van het *Instituut* dit adjectief alleen in deze collocatie opgenomen, met verwijzing naar de N-vorm *dvanaesnik*.

ad 19) *Egzemplaran* ‘exemplarisch’ is een internationalisme, dat niet volledig equivalent is aan het inheemse woord *primjeran*, wat de norm verkiest. (De verhouding is vergelijkbaar met Nederlandse paar *exemplarisch* – *voorbeeldig*). Daarom hebben we niet naar de inheemse vorm verwezen, zoals het *Instituut* had voorgesteld.

ad 20) *Ekran* ‘projectiescherm’ is helemaal ingeburgerd, vooral in de veel voorkomende collocaties *mali/veliki ekran* ‘buis, tv’/‘witte doek’. Het normatieve *zaslon* is een vakterm, die buiten het vakjargon stilistisch veel gemarkeerder is: het behoort tot de hogere registers. *Predočnik* is een poging om een inheems neologisme in te voeren (*pred-* ‘voor’ + *oči* ‘ogen’). Behalve in een gering aantal ‘hypercorrecte’ manuals is dit woord nergens te vinden. Daarom verwijzen we – anders dan het *Instituut* voorstelde – naar geen van beide normatieve alternatieven.

ad 22) Het betreft hier een internationalisme dat in vakjargon (medisch, computer-, ...) volkomen geaccepteerd is. In niet-specifieke betekenis wordt het niet gebruikt, vandaar dat we ook niet naar de N-vorm *vanjski* verwijzen.

ad 24) De U-vorm is gebruikelijk: niet gecontraheerde vormen van bezittelijke voornaamwoorden worden in het algemeen gerekend tot de hogere stijl en dus tot de enigszins stilistisch gemarkeerde woordenschat. Volgens de norm horen echter juist deze vormen tot de standaard. We verwijzen vanuit de U-vormen niet naar de N-vormen maar maken slechts melding van de standaardvorm:

mom ⟨pron, adj⟩ (dat, loc > **moj**) (mojem) ❖ *da je po~* ... als ik het voor het zeggen had ...;
nikad nije po ~! ik krijg nooit eens mijn zin!

In de metataal van het woordenboek hanteren we echter consequent de norm (volgens de HJS), omdat het hier gaat om het wetenschappelijk register. Zo maken we bijvoorbeeld in glossen gebruik van datiefuitgangen op *-u* bij pronominale declinaties en ook van korte vormen van onbepaalde voornaamwoorden, bijv. *komu* in plaats van *nekome* als aanduiding voor het gebruik van de datief in de collocatie *dahtati komu za vrat*:

dahtati [dašćem] ⟨intr, i⟩ hijgen, puffen ❖ ~ *komu za vrat* iem. in de nek hijgen ...

6.2 prosodisch

In ons woordenboek wijkt het woordaccent enigszins af van de standaardaccentuering die voorgeschreven wordt door het *Instituut*. In dergelijke gevallen is de aangegeven accentuering conform het spraakgebruik van voorbeeldsprekers, dat wil zeggen van hoogopgeleide sprekers die actief zijn in het openbare leven. Een aantal van deze afwijkingen van de norm is overigens opgenomen in de Kroatische grammatica (HG 1997: 70–73) en/of vastgelegd in recente Kroatische eentalige woordenboeken (HER, RHJ). Het betreft o.a. het eindaccent in drie- en meerlettergrepige leenwoorden op *-ent* en *-ant*, zoals *dirigent* ‘dirigent’ en *ministrant* ‘misdienaar’, en het accent op de voorlaatste lettergreep in vier- en meerlettergrepige leenwoorden op *-ator* en *-utor*, zoals *aligator* ‘alligator’ en *egzekutor* ‘executeur’. In het woordenboek wordt ook eindaccent genoteerd bij leenwoorden met oorspronkelijk eindaccent als dat in het spraakgebruik is overgenomen, zoals bij *barok* ‘barok’, *rokoko* ‘rococo’ en *bife* ‘buffet’. Bovendien hebben – in tegenstelling tot de voorgeschreven norm, maar in overeenstemming met het spraakgebruik – woorden op *-skop* (*horoskop* ‘horoscoop’, *teleskop* ‘telescoop’, etc.) het accent op de eerste lettergreep, terwijl een heterogene groep woorden het accent op andere lettergrepen heeft dan de norm voorschrijft, namelijk op de eerste lettergreep in plaats van op de tweede (bijv. *cepelin* ‘zeppelin’ en *bogoslovni* ‘theologisch’) en op de voorlaatste lettergreep in plaats van op de derde van achteren (bijv. *člankonožac* ‘geleedpotige’ en *bazuka* ‘bazooka’).

6.3 orthografisch

ad 13) Ondanks het feit dat *nadesno* ‘rechtsaf’ aan elkaar geschreven een spellingconventie is, waarvan ook andere voorbeelden kunnen worden genoemd zoals *uzbrdo*, *upomoć*, *nažalost*, vermelden we onder het trefwoord *desno* ook de andere schrijfwijze.

In een poging om usus en norm te verzoenen (zoals die termen behandeld worden door Silić 1999: 238), trachten we in ons woordenboek de verschillende orthografische oplossingen in aparte trefwoorden te vermelden, zoals de mogelijkheden van ‘*jat na r*’ bij *brjegovi* vs. *bregovi*:

brjegovi ⟨m⟩ (pl > **brijeg**)
bregovi ⟨m⟩ (pl > **brijeg**)

en de meervoudvormen met niet-geassimileerde stam, zoals bij *četvrći* vs. *čtvrći*:

četvrci ⟨m⟩ (pl > četvrtak)

četvr̄tci ⟨m⟩ (pl > četvrtak)

In illustratieve gebruiksvoorbeelden, voorzover deze niet tot het administratief register horen, conformeren we ons aan de gevestigde (niet-normatieve) orthografische praktijk, dus bijvoorbeeld *pogreška* in plaats van *pogrješka*:

neoprostiv ⟨adj⟩ onvergeeflijk ❖ *~a pogreška* een onvergeeflijke fout

6.4 syntactisch

ad 6) Omdat dit werkwoord in U-taalgebruik zowel reflexief als niet-reflexief zonder enig betekenisonderscheid gebruikt kan worden, nemen we het in beide vormen op, waarmee recht gedaan wordt aan de bevindingen van Dalibor Brozović (2000)³, overigens een van de grootste en meest invloedrijke voorstanders van het puristische taalbeleid.

ad 10) Vergelijk ad 6). De norm beschouwt de transitieve vorm als een barbarisme (bastaardwoord): het eerste voorbeeld zou uit het Duits stammen (*es wundert mich*) en als een geleende constructie minder geschikt zijn in de standaardtaal. Anić (2004) erkent echter onder het trefwoord *čuditi* ‘verbazen’ wel twee betekenissen:

1. (koga) izazivati čuđenje (transitief: ‘iemand verbazen’)
2. (se) (komu, čemu) biti iznenađen, pokazivati iznenađenost, biti obuzet čuđenjem (reflexief: ‘zich verbazen’)

Door het kiezen voor de reflexieve vorm beperkt de N zich tot één syntactisch perspectief, namelijk het perspectief van de ervarende persoon (*čudim se njegovom ponašanju* ‘ik verbaas me over zijn gedrag’) en wordt het door de transitieve vorm uitgedrukte perspectief van oorsprong of oorzaak van de ervaring (*čudi me njegovo ponašanje* ‘zijn gedrag verbaast me’) buiten beschouwing gelaten. Wij nemen dus zowel de transitieve als de reflexieve vorm op.

ad 12) Normatief gebruik van een adjectief in plaats van een specificerende genitief in U maakt de constructie potentieel polyseem, omdat het adjectief naast een descriptieve ook een kwalificerende betekenis kan hebben. Daarom hebben we de advies van het *Instituut* niet opgevolgd.

ad 23) Ook al is de N-vorm een qua woordvorming preciezere en feitelijk juistere benaming (*elektronski* < *elektron*; *elektronički* < *elektronika*), de U-vorm *elektronska pošta* is nietemin veel

³ *‘Neke se promjene provlače iz desetljeća u desetljeće te pomalo zahvaća juno veslične primjere. Do tridesetih godina u Hrvatskoj se govorilo i pisalo ‘šetati se, šecem se’. Glagol ‘šetati, šetam’ upotrebljavao se rijetko, samo kao prelazan, i to u jednom specijalnom žargonu (šetati psa, šetati konja). Od tridesetih godina oblik ‘šetati, šetam’ govori se usporedno s oblikom ‘šetati se, šecem se’, i postupno ga u istome značenju istiskuje.*

Od šezdesetih godina glagol ‘brinuti’, koji se do tada upotrebljavao samo kao stilem (brinuti brigu), počinje istiskivati formu ‘brinuti se’. Danas taj glagol bez ‘se’ smeta jezične osjećaje samo starijih naraštaja, mlađi ga već osjećaju normalnim.’

[Een aantal veranderingen houdt tientallen jaren stand en begint geleidelijk ook andere, soortgelijke voorbeelden te beïnvloeden. Tot de jaren dertig [v.d. vorige eeuw, noot v.d. auteurs] werd in Kroatië alleen *šetati se* en *šecem se* gezegd en geschreven. Het werkwoord *šetati, šetam* werd maar zelden gebruikt, en was alleen in specifieke contexten overgankelijk (*de hond uitlaten, met een paard lopen*).

Vanaf de jaren dertig wordt de vorm *šetati, šetam* parallel met de vorm *šetati se, šecem se* gebruikt en wint geleidelijk aan verbreiding.

Vanaf de jaren zestig neemt het werkwoord *brinuti* ‘zorgen’, dat tot die tijd slechts in de stilistisch gemarkeerde uitdrukking *brinuti brigu* ‘zich zorgen maken’ werd gebruikt, steeds meer de plaats in van de vorm *brinuti se*. Vandaag de dag nemen alleen oudere generaties nog aanstoot aan de vorm zonder *se*, terwijl jongere generaties die vorm als normaal ervaren.]

gebruikelijker. De collocaties *elektronska pošta* en *elektronička pošta* worden dan ook zonder verwijzing opgenomen onder de trefwoorden *elektronički* en *elektronski*.

Het hanteren van de strikte regel met betrekking tot enclitica ‘na het eerste beklemtoonde woord in de zin’ is minder passend in stilistisch neutrale voorbeeldzinnen en daarom maken we in de voorbeeldzin bij de tweede betekenis in het volgende voorbeeld gebruik van de gedoogde variant *ovaj auto je* in plaats van de door het Instituut aanbevolen variant *ovaj je auto*⁴:

godište ⟨n⟩ **1** (*godina rođenja*) geboortejaar^h ❖ *mi smo isto* ~ wij zijn even oud; *koje si ~?* in welk jaar ben je geboren? **2** (*godina proizvodnje*) bouwjaar^h, jaar^h ❖ *ovaj auto je 2005.* ~ deze auto is van 2005 **3** (*berba*) wijnjaar^h, jaar^h **4** (*publikacija*) jaargang^d

De normatieve voorkeur voor werkwoorden boven corresponderende verbale uitdrukkingen hebben wij niet gevolgd omdat deze uitdrukkingen doorgaans zelf heel frequent zijn, zowel in het Kroatisch als in het Nederlands. Verwijzing naar werkwoorden vindt in dit soort gevallen niet plaats:

odlučiti - beslissen, besluiten; een beslissing/besluit nemen
odluka – beslissing, ... ❖ *donijeti odluku* een besluit nemen

Met betrekking tot het gebruik van het partikel *da* in finale en vragende constructies, dat door het Instituut afgekeurd wordt, hebben we besloten om deze constructies juist wel op te nemen omdat zij veel voorkomen in de gesproken taal. We vermelden echter ook de normvariant (die in de schrijftaal meestal gebruikt wordt):

došao sam da ti kažem (*došao sam ti reći*) – ik kwam je vertellen
da li znaš ... (*znaš li ...*) – weet je ...

7 Conclusie

Het Kroatisch-Nederlands woordenboek heeft duidelijk gekozen voor een descriptief profiel: niet het ‘gewenste’ of ‘voorgeschreven’ taalgebruik staat op de eerste plaats maar het taalgebruik dat ‘gebruikelijk’ is, het taalgebruik dat het meeste voorkomt. Daarmee is dus ook voor een gebruikersvriendelijk uitgangspunt gekozen.

Deze opzet van het woordenboek heeft echter niet als consequentie dat er voor normatief taalgebruik in het geheel geen plaats is; het is te vinden in registers waarin normatief taalgebruik gangbaar is, zoals in metatalige toelichtingen. Als tegemoetkoming aan het Instituut wordt ter nadere informatie wel veelvuldig verwezen naar normatieve vormen; dit heeft als “toegevoegde waarde” een aanduiding wat in schrijftaal gebruikt dient te worden, en als een bijkomend praktisch voordeel voor de samenstellers van het woordenboek dat wanneer het Kroatisch-Nederlands woordenboek in een later stadium wordt omgekeerd tot een Nederlands-Kroatisch bestand, zowel het normatieve als het gangbare Kroatisch als vertaling naar het Kroatisch (van Nederlandse trefwoorden) voor de redactie beschikbaar zijn.

⁴ In de HJS (blz. 268) staat overigens dat ‘deze positie van het encliticum tot de verzorgde stijl hoort’ (*Takav je položaj enklitike odlikom brižnijeg stila [...]*).

Bibliografije

- Anić, Vladimir
2003 *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb, Novi liber
- Barić, Eugenija e.a.
2003 *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga
- Brozović, Dalibor
2000 Prvo lice jednine. *Vijenac 178-179*
http://www.matica.hr/Vijenac/Vij178179.nsf/AllWebDocs/DaliborBrozovicPRVO_LICEJEDNINE
- Horst, Joop van der
2009 *Het einde van de Standaardtaal. Een wisseling van Europese taalcultuur*. Amsterdam: J.M. Meulenhoff.
- HJS (= Hudaček, Mihaljević en Vidović)
1999 *Hrvatski jezični savjetnik*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Pergamena: Školske novine
- Katičić, Radoslav
1974 O jezičnom purizmu. *Jezik XXI*, 3-4, 84-90
- Lučić, Radovan
2013 Što, na što, zašto?. In: Peti-Stantić, A. en Stanojević, M.M. (ed.) *Jezik kao informacija*. Zagreb: Srednja Europa/ Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku
- Opačić, Nives
1999 Promjene u leksiku – nužnost ili nešto drugo. In: Badurina, L. et al. (ed.). *Teorija i mogućnosti primjene pragmalingvistike*. Zagreb – Rijeka: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku
- Samardžija, Marko
1993 *Hrvatski jezik u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada
- Silić, Josip
1999 Leksik i norma. U: Samardžija, M. (ed.) *Norme i normiranje hrvatskoga standardnoga jezika*. Zagreb: Matica hrvatska
- Skok, Petar
1971-1974 *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti
- Škarić, Ivo
2005 Kroatizmi u hrvatskome jeziku ili što to doista propisuje hrvatski ustav. *Jezik LII*, 2, 121-128.
- Šonje, Jure
2000 *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Leksigorafski zavod Miroslav Krleža/Školska knjiga
- Turk, Marija
1997 Modeli kalkiranja u slavenskim jezicima određeni povijesnim kontaktom. In: *Prvi hrvatski slavistički kongres – Zbornik radova*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo